

MK

2. august 2018

Kartlegging av språkstrategiske dokument i bruk ved statlige utdanningsinstitusjoner

1 Introduksjon

Denne rapporten presenterer resultatene fra en kartlegging av i hvilken grad universiteter og høyskoler har en individuelt tilpasset språkstrategi. Kartleggingen bygger på rapporten *Statusrapport: Har høyskolene en individuelt tilpasset språkstrategi? Resultatet av en kartlegging* (Språkrådet 22.04.2014) og gir en oppdatert oversikt over situasjonen siden 2014.

Med *språkstrategi* i denne sammenhengen menes retningslinjer som er formulert i et eget, eller som en del av et strategisk dokument ved institusjonen, og som er i tråd med den språkpolitiske plattformen til Universitets- og høyskolerådet (UHR). I teksten er dette også omtalt som språkpolitiske retningslinjer.

Temaene som har blitt undersøkt i kartleggingen, er

- 1 hvorvidt institusjonene har en individuelt tilpasset språkstrategi
- 2 hva innholdet er i de språkstrategiske dokumentene som finnes
- 3 om det finnes en etablert praksis ved institusjonene for å følge opp føringene i dokumentene

2 Bakgrunn

I Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) *Om lov om endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler* slår Kunnskapsdepartementet blant annet fast at bestemmelsen om institusjonenes ansvar for norsk fagspråk innebærer at institusjonene må utforme individuelt tilpassede språkstrategier. Det legges til grunn at disse strategiene tar utgangspunkt i den språkpolitiske plattformen som styret i UHR har vedtatt (www.uhr.no/ressurser/sprakpolitisk-plattform/).

Språkrådets omtalte statusrapport fra 2014 viste at bare 6 av 24 høyskoler, eller 25 prosent, hadde fulgt opp språkmeldingen og odelstingsproposisjonen på dette punktet (språkstrategien til universitetene ble ikke undersøkt i 2014). Det var altså fremdeles stor avstand mellom anbefalingene i St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* og realitetene i sektoren. I tillegg har situasjonen endret seg en god del siden den gang på grunn av en rekke sammenslåinger i sektoren. Alt dette taler for en ny kartlegging av status for språkstrategiene ved institusjonene for å se om situasjonen har bedret seg.

Etter å ha gjennomført et mønsterpraksisprosjekt for parallellspråkbruk i samarbeid med Norges handelshøyskole lanserte Språkrådet våren 2018 *Veiviser for språkvalg i universitets- og høyskolesektoren* (www.sprakradet.no/uh). Veiviseren inneholder konkrete råd for gode språkvalg både i undervisning, forskning, formidling og administrativt arbeid. En kartlegging av i hvilken grad de ulike institusjonene har en språkstrategi, vil gi et viktig grunnlag for å diskutere hvordan arbeidet med parallellspråklighet i høyere utdanning kan videreføres. En slik kartlegging presenterer vi her.

3 Sammenslåing av institusjoner i sektoren

Det har vært et politisk mål å samle ressursene i UH-sektoren på færre universiteter og høyskoler. Tabell 1 gir en oversikt over sammenslåingene, og den viser at i løpet av 2016 og 2017 fusjonerte 19 institusjoner i Norge og ble til 7. I tillegg har to institusjoner endret status fra høyskole til universitet: Høgskolen i Oslo og Akershus er blitt Oslomet – storbyuniversitetet, og Høgskolen i Sørøst-Norge er blitt Universitetet i Sørøst-Norge.

Tabell 1: Oversikt over nye institusjoner pr. 20. juni 2018

Tidligere institusjon	Ny institusjon	År
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	2016
Høgskolen i Narvik		
Høgskolen i Harstad		
Universitetet i Nordland	Nord universitet	2016
Høgskolen i Nord-Trøndelag		
Høgskolen i Nesna		
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	2016
Høgskolen i Sør-Trøndelag		
Høgskolen i Gjøvik		
Høgskolen i Ålesund		
Høgskolen i Telemark	Universitetet i Sørøst-Norge ¹	2016, 2018
Høgskolen i Buskerud og Vestfold		
Høgskolen i Bergen	Høgskolen på Vestlandet	2017
Høgskolen Stord/Haugesund		
Høgskolen i Sogn og Fjordane		
Høgskolen i Hedmark	Høgskolen i Innlandet	2017
Høgskolen i Lillehammer		
Kunst- og designhøgskolen i Bergen	Universitetet i Bergen	2017
Universitetet i Bergen		
Høgskolen i Oslo og Akershus	Oslomet – storbyuniversitetet	2018

Disse endringene gjør det enda mer aktuelt med en ny kartlegging. Høgskolen i Hedmark vedtok for eksempel en språkstrategi i 2013, mens Høgskolen i Lillehammer ikke hadde noen nedfelt språkstrategi. Disse to institusjonene er nå fusjonert til Høgskolen i Innlandet, og spørsmålet er om språkstrategien til Høgskolen i Hedmark har blitt videreført eller ikke. Universitetet i Sørøst-Norge (tidligere Høgskolen i Telemark og Høgskolen i Buskerud og Vestfold) er i samme situasjon etter fusjonen i 2016.

Etter fusjonene og endringene i status for noen av institusjonene har vi nå (pr. juni 2018) 21 statlige høyere utdanningsinstitusjoner. 11 av dem er høyskoler (hvorav 5 vitenskapelige), og 10 er universitet. I språkpolitisk sammenheng er Samisk høyskole i en særstilling, siden den har samisk som hovedspråk. Kravet om norsk som hovedspråk gjelder derfor ikke der, jf. *Mål og mening* s. 124: «Regjeringa legg til grunn at norsk [forfatterens utheving] skal vera hovudspråket ved norske universitet og høyskular, med unntak av Samisk høyskole, der samisk skal vera hovudspråket». Siden kravet om språkstrategier er knyttet til vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk, er ikke Samisk høyskole tatt med i den videre diskusjonen.

¹ Institusjonene fusjonerte 1. januar 2016 til Høgskolen i Sørøst-Norge og fikk universitetsstatus 4. mai 2018.

4 Resultater

4.1 Har institusjonene en individuelt tilpasset språkstrategi?

Siden forrige statusrapport har vi sett en klar økning i andelen institusjoner som har en individuelt tilpasset språkstrategi. Pr. 1. juli 2018 har 14 av 20 statlige UH-institusjoner etablert en individuelt tilpasset språkstrategi, det vil si 70 prosent av alle institusjonene. I tillegg har to institusjoner (Høgskolen i Innlandet og Nord universitet) forslag til en ny språkstrategi ute på høring.

Tabell 2: Oversikt over hvilke institusjoner som har en språkstrategi pr. 1. juli 2018²

Institusjon	Har språkstrategi ³	Vedtatt / godkjent / publisert
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	nei	
Høgskolen i Innlandet	nei	
Høgskolen i Molde, vitenskapelig høgskole i logistikk	ja	23.01.2014 ⁱ
Høgskolen i Østfold	nei	
Høgskolen i Volda	ja	04.06.2014 ⁱⁱ
Høgskolen på Vestlandet	ja	28.01.2018 ⁱⁱⁱ
Kunsthøgskolen i Oslo	ja	30.09.2014 ^{iv}
Norges handelshøgskole	ja	16.06.2010 ^v
Norges idrettshøgskole	nei	
Norges musikkhøgskole	nei	
Nord universitet	nei	
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	ja	dato ukjent
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	ja	26.03.2009 ^{vi}
Oslomet – storbyuniversitetet	ja	11.06.2013, revidert i 2017 ^{vii}
Universitetet i Agder	ja	13.05.2013 ^{viii}
Universitetet i Bergen	ja	13.09.2007 ^{ix}
Universitetet i Oslo	ja	08.09.2010 ^x
Universitetet i Stavanger	ja	13.02.2009 ^{xi}
Universitetet i Sørøst-Norge	ja	23.11.2017 ^{xii}
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	ja	21.06.2007 ^{xiii}

Tabell 2 viser at situasjonen har forbedret seg siden forrige gjennomgang: Fusjonene har ført til at flere av de tidligere institusjonene nå har fått en individuelt tilpasset språkstrategi (se appendiks 1 under).⁴ Høgskolen i Telemark hadde en språkstrategi i 2014, mens Høgskolen i Buskerud og Vestfold, som Høgskolen i Telemark nå har fusjonert med, ikke hadde det. Den nye institusjonen, Høgskolen i Sørøst-Norge (fra 2018 Universitetet i Sørøst-Norge), vedtok en ny språkstrategi i november 2017.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), som også hadde en språkstrategi i 2014, har fått innfusjonert tidligere Høgskolen i Gjøvik, Høgskolen i Ålesund og

² Romertallfotnotene viser til liste i appendiks 2.

³ Dvs. i tråd med UHRs språkpolitiske plattform.

⁴ Andelen i 2015 var 25 prosent av de statlige høgskolene (kun høgskolene ble undersøkt). I 2018 er andelen 70 prosent av alle de statlige institusjonene.

Høgskolen i Sør-Trøndelag som en del av nye NTNU. Ingen av de tre høgskolene hadde en tilpasset språkstrategi, de hadde kun planer. På grunn av fusjonen er de nå blitt en del av en institusjon som har en språkstrategi. Denne strategien har imidlertid ikke vært oppdatert siden 2009.

Forbedringen skyldes ikke bare fusjonene i sektoren. Høgskolen i Volda og Kunsthøgskolen i Oslo er to høgskoler som ikke har fusjonert, og som har etablert en språkstrategi siden forrige statusrapport. Verken Høgskolen i Bergen eller Høgskolen i Sogn og Fjordane hadde en individuelt tilpasset språkstrategi i 2014. Siden statusrapporten i 2014 har både de to nevnte institusjonene og Høgskolen Stord/Haugesund vedtatt individuelt tilpassede språkpolitiske retningslinjer fra hhv. 2013 og våren 2016 (for de to siste). I 2017 fusjonerte disse tre institusjonene, jf. tabell 1. Den nye institusjonen, Høgskolen på Vestlandet, vedtok våren 2018 en ny språkstrategi som erstatter de tre strategiene institusjonene hadde fra før.

Fire institusjoner har fremdeles ikke etablert en individuelt tilpasset språkstrategi: Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Norges idrettshøgskole, Nord universitet og Høgskolen i Innlandet. Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo har en innarbeidet bevisst praksis som i stor grad reflekterer den språkpolitiske plattformen til UHR. Institusjonen tilbyr et femårig studieløp innen flere fag. I disse studieløpene foregår undervisningen de tre første årene hovedsakelig på norsk, mens den på masternivå stort sett foregår på engelsk. Diplomoppgaven, som tilsvarer masteroppgaven, kan skrives på enten norsk eller engelsk. Administrasjonsspråket er norsk, med unntak for forskningsutvalget, som holder sine møter på engelsk. I situasjoner der møtepapirene eller rapporter foreligger på norsk, har ikke-norskspråklige en vararepresentant som møter i saker der norskkompetanse er nødvendig.

I likhet med Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo har Norges idrettshøgskole stadig en diskusjon om språkvalg, og høgskolen antyder at det kan være aktuelt å sette i gang et mer konkret arbeid høsten 2018.

Nord universitet består av tidligere Universitetet i Nordland, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Høgskolen i Nesna. Ingen av de tre opprinnelige høgskolene hadde en språkstrategi i 2014, men arbeidet med å få etablert dette er nå i gang. Målet er å få vedtatt en språkstrategi i løpet av høsten 2018. Strategien har tatt utgangspunkt i UHRs språkpolitiske plattform, men har i tillegg også brukt *Veiviser for språkvalg i universitets- og høgskolesektoren*, som Språkrådet lanserte våren 2018. Videre har den tatt inn føringer for bruk av samisk ved institusjonen, inkludert arbeid med å utvikle samisk fagspråk i tillegg til norsk.

Før fusjonen med Høgskolen i Lillehammer hadde Høgskolen i Hedmark etablert en språkstrategi. Høgskolen i Lillehammer hadde ikke det. Den nye fusjonerte institusjonen, Høgskolen i Innlandet, har ikke etablert en språkstrategi. Arbeidet med å få en strategi på plass er imidlertid godt i gang, og målet er å få til et endelig vedtak høsten 2018.

4.2 Er innholdet i retningslinjene i tråd med nasjonale føringer?

Innholdet i de språkpolitiske retningslinjene ved institusjonene er gjennomgående i tråd med UHRs språkpolitiske plattform og de retningslinjene de anbefaler, slik *Mål og mening* legger opp til (*Mål og mening*, s. 122). Det later altså til at det er stor enighet i sektoren om at UHRs plattform er relevant, og at den dekker institusjonenes ansvarsområder. Derfor virker det hensiktsmessig å bruke den som mal i det språkstrategiske arbeidet i høyere utdanning.

De nyeste språkstrategiene, dvs. strategien fra Høgskolen på Vestlandet og utkastet til strategi fra Nord universitet, går lenger og har med anbefalinger fra den nordiske språkpolitiske rapporten *More parallel, please!* (2017) og Språkrådets *Veiviser for språkvalg* (2018).

4.3 Finnes det en etablert praksis ved institusjonene for å følge opp retningslinjene?

De færreste institusjonene har etablert konkrete rutiner for å følge opp retningslinjene. Retningslinjene sier lite eller ingenting om hvem som har ansvaret for oppfølgingen. Språkstrategiene framstår derfor som lite forankret hos institusjonene.

Noen institusjoner har imidlertid fastsatt enkelte oppfølgingstiltak:

- Ved Universitetet i Stavanger heter det i de språkpolitiske retningslinjene at universitetsdirektøren hvert fjerde år skal rapportere til universitetsstyret om språkutviklingen.
- Høgskolen på Vestlandet har i sine språkpolitiske retningslinjer forslag til oppfølging og kvalitetstiltak som innebærer at det skal opprettes et eget språkpolitisk utvalg og på lengre sikt et språksenter.
- Høgskolen i Molde har innarbeidet de språkpolitiske retningslinjene i kvalitetssystemet for institusjonen, og direktøren har fått ansvar for å følge opp retningslinjene.
- Høgskolen i Volda har uttalt følgende: «HVO har følgjande satsingsområde i strategiplan for HVO 2017-2020 [...] i samarbeid med mellom andre Universitetet i Bergen, Nynorsk kultursentrum og Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa – ta eit særleg ansvar for forskning på nynorsk språk og litteratur og sikre nynorsk som fagspråk» (hivolda.no).

5 Oppsummering

Siden forrige statusrapport i 2014 har en større andel av institusjonene fått etablert en språkstrategi. Men det ser ut til at det er dokumentene som er på plass, ikke den språkpolitiske praksisen. Det er ikke mye som tyder på at institusjonene gjør et aktivt arbeid for å etablere en praksis som sikrer at retningslinjene blir fulgt. Dessuten har institusjonene i liten grad fastsatt hvem som skal ha ansvar for å sikre at innholdet i de språkpolitiske dokumentene på noen måte blir førende for språkvalg som gjøres ved institusjonene.

Det finnes riktignok noen institusjoner som har plassert et slikt ansvar, men heller ikke de ser ut til å ha etablert en praksis for å sette språkstrategien ut i livet. De nyeste initiativene til å etablere språkstrategier i sektoren – fra blant annet Høgskolen på Vestlandet og Nord universitet – går imidlertid lenger i å foreslå både konkrete tiltak og organ som skal følge opp det språkstrategiske arbeidet.

Referanser

- Kvalitetssystem – Språkpolitiske retningslinjer*, http://kvalitet.himolde.no/KS_STK038 (lest 30. mai 2018)
- More parallel, please! Sprogbrug i internationaliseringsprosesser*. Nordisk Gruppe for Parallelsproglighet, 2017, <http://www.sprakradet.no/globalassets/sprakarbeid/forskning-og-hogare-utdanning/more-parallel-please-.pdf> (lest 26. juni 2018)
- Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) *Om lov om endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-71-2008-2009-/id556333/> (lest 11. juni 2018)
- Språk og oversettelse. Arbeidsstøtte og ressurser for språk ved universitetet*, <http://www.uib.no/foransatte/43122/spraak> (lest 11. juni 2018)
- Språkpolitikk for Kunsthøgskolen*, <http://www.khio.no/pages/organisasjon> (lest 30. mai 2018)
- Språkpolitikk ved NMBU* [papirkopi, ikke datert]
- Språkpolitiske retningslinjer for Høgskolen i Oslo og Akershus*, <https://tilsatt.hioa.no/sprakpolitiske-retningslinjer-for-hioa> (lest 30. mai 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer for Høgskolen i Sørøst-Norge*, <https://bit.ly/2K8RcaV> (lest 12. juni 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer for Høgskulen på Vestlandet*, <https://www.hvl.no/om/sentrale-dokument/reglar/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 11. juni 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer for Universitetet i Agder*, <https://www.uia.no/om-ua/spraakpolitiske-retningslinjer-for-universitetet-i-agder> (lest 30. mai 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer for Universitetet i Oslo*, <http://www.uio.no/foransatte/arbeidsstotte/profil/sprak/retningslinjer/> (lest 11. juni 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer ved UiS*, vedtatt 13. februar 2009, <http://ansatt.uis.no/article.php?articleID=21301&categoryID=5841> (lest 12. mai 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer ved UiT*, https://uit.no/utdanning/art?p_document_id=347818&dim=179017, (lest 19. april 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer*, <http://www.ntnu.no/sprakpolitiske-retningslinjer> (lest 30. mai 2018)
- Språkpolitiske retningslinjer*, <https://www.nhh.no/om-nhh/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 30. mai 2018)
- St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/> (lest 11. juni 2018)
- Statusrapport: Har høyskolene en individuelt tilpasset språkstrategi? Resultatet av en kartlegging*. Språkrådet 22. april 2014
- Strategiplan for Høgskulen i Volda 2017–2020*, <https://www.hivolda.no/om-hogskulen-volda/strategi-og-visjon> (lest 30. mai 2018)
- UHRs språkpolitiske plattform*, <https://www.uhr.no/ressurser/sprakpolitisk-plattform/> (lest 11. juni 2018)
- Veiviser for språkvalg i universitets- og høgskolesektoren*, www.sprakradet.no/uh (lest 11. juni 2018)

Appendiks 1. Oversikt over resultatene pr. 10. april 2014⁵

Institusjon	Har språkpolitikk ⁶
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	nei
Norges handelshøgskole	ja
Norges idrettshøgskole	nei
Norges musikkhøgskole	nei
Kunst- og designhøgskolen i Bergen	nei
Kunsthøgskolen i Oslo	nei
Høgskolen i Molde	ja
Høgskolen i Bergen	nei
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	nei
Høgskolen i Gjøvik	nei
Høgskolen i Harstad	nei
Høgskolen i Hedmark	ja
Høgskolen i Lillehammer	nei
Høgskolen i Narvik	nei
Høgskolen i Nesna	nei
Høgskolen i Nord-Trøndelag	nei
Høgskolen i Oslo og Akershus	ja
Høgskolen i Sogn og Fjordane	nei
Høgskolen Stord/Haugesund	ja
Høgskolen i Sør-Trøndelag	nei
Høgskolen i Telemark	ja
Høgskolen i Volda	nei
Høgskolen i Østfold	nei
Høgskolen i Ålesund	nei
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	ja
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	ja
Universitetet i Agder	ja
Universitetet i Bergen	ja
Universitetet i Nordland	ja
Universitetet i Oslo	ja
Universitetet i Stavanger	ja
Universitetet i Tromsø	ja

⁵ Informasjonen er hentet fra *Statusrapport: Har høyskolene en individuelt tilpasset språkstrategi? Resultatet av en kartlegging* (Språkrådet 22.04.2014).

⁶ Dvs. i tråd med *Mål og mening*.

Appendiks 2. Lenker til UH-institusjonenes språkpolitiske dokument

- ⁱ http://kvalitet.himolde.no/KS_STK038 (lest 30. mai 2018)
- ⁱⁱ <https://www.hivolda.no/sites/default/files/documents/Spr%C3%A5kpolitikk%20ved%20HVO%20.pdf> (lest 30. mai 2018)
- ⁱⁱⁱ <https://www.hvl.no/om/sentrale-dokument/reglar/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 11. juni 2018)
- ^{iv} <http://www.khio.no/pages/organisasjon> (lest 30. mai 2018)
- ^v <https://www.nhh.no/om-nhh/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 30. mai 2018)
- ^{vi} <https://www.ntnu.no/sprakpolitiske-retningslinjer> (lest 30. mai 2018)
- ^{vii} <https://tilsatt.hioa.no/sprakpolitiske-retningslinjer-for-hioa> (lest 30. mai 2018)
- ^{viii} <https://www.uia.no/om-uia/spraakpolitiske-retningslinjer-for-universitetet-i-agder> (lest 30. mai 2018)
- ^{ix} <http://www.uib.no/foransatte/43122/sprak> (lest 11. juni 2018)
- ^x <http://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/profil/sprak/retningslinjer/> (lest 30. mai 2018)
- ^{xi} <http://ansatt.uis.no/article.php?articleID=21301&categoryID=5841> (lest 4. juni 2018)
- ^{xii} <https://bit.ly/2K8RcaV> (lest 12. juni 2018)
- ^{xiii} https://uit.no/utdanning/art?p_document_id=347818&dim=179017 (lest 4. juni 2018)